

Gezi ve ‘katılım’ kavramında bir gezinti

Gezi, en başta kent toplumunun bütününü etkileyebilecek bir konuda zorbaca, kaynağını sadece otoriteden ve otoritenin hegemonyasından alan bir karara isyan eden çok farklı kimliğe sahip insanların müştereklerde birleşebildiğini gösteren bir deneyimdi.

Akın Atauz

05/06/2021

aatauz@yahoo.com

Gezi, ülkenin ve dünyanın bütün

kentlerinin; **Stonewall**’dan **Barselona**’ya/ **Madrid**’e, **Occupy Wall Street**’e, **Black Lives Matter**’a kadar, deneyimledikleri arasında en yüz akı ve en cesur karşı çıkışlarından biriydi.

Peki, katılım düşüncesi bakımından Gezi neydi? Gezi nerede duruyor, katılım arayışları bakımından anlamı nedir?

Gezi, katılım kavramı bakımından fevkalade ve ileri, çok parlak bir örnek. “Katılımcı kent yönetimi” düşüncesi için, kentli hakları/ yurttaşlar açısından katılıma ne kadar çok gereksinimimiz olduğunu ve yokluğunun yaratacağı patlamayı ya da bunu protesto etmek için nasıl büyük bir özveriyle hazır olduğumuzu gösteren bir başlangıçtı.

Gerçi sadece bundan ibaret değildi; protestoyu kurma, yaşatma ve olgunlaştırma arayışlarında çok boyutluluk ve alabildiğine özgür çeşitlilikler ve farklılıklar arasındaki ilişkiler bakımından da uygulamalı bir deneydi aynı zamanda.

Bu deneme, bir laboratuvar deneyi biçiminde olmayan, kent toplumunun hemen her kesiminin içinden doğan, ad-hock yaklaşımlarla yapıp-bozulan çözümler üretti. Kesin sonuçlar ya da kalıcı modeller vb. türü arayışlar için değil, sadece denemenin kendisinin öğreticilikleri ve doğurganlıkları düşüncesi üzerinden dinamik olarak akan bir arayış türüydü.

Gerçekten ortaya koyduğu içerikler son derece zengin ve çok çeşitli/ renkli, aynı zamanda kentin toplumlarıyla ilişkilenebilen, özdeşleşebilen ve bütünleşebilen, hepsinden önemlisi içinde yaşadığı kentin insanlarının hiçbirine yabancılaşmamış olan, buna karşılık gözü dönmüş zalim bir baskıyı barışçı ve demokratik özülle (ağır bedeller ödemek pahasına) göğüsleyebilen bir beraberlikti.

‘Farkını koruyarak’ bir araya gelmek

Tam da bu nedenle çok farklı yaklaşımlarla ve farklı bilgi üretimleri bakımından üzerinde daha fazla durulması ve çözümlenmesi gereken bir kent hali olarak ele alınmayı fazlasıyla hak ediyor.

Burada sadece kentin ekolojik değerleri ve bunların savunusu açısından, nasıl katılımcı bir örnek olduğunu anlamaya çalışacağız. Ancak burada tartışmanın içeriğini (kentin ekolojik değerlerinin savunusunu) değil, bu amaç için demokratik ve katılımcı beraberliklerin olumsallığını tartışacağız.

Gezi’nin kendiliğindenciliğini ve kentteki her bir bireysel ya da grupsal iradenin, sadece kendi düşüncelerini veya protestosunu belirtmek için farklı yapısını koruyarak bir araya gelmesi ve ortak bir üretimi (Gezi için bu bir protesto/ direniş) gerçekleştirmesini, kentteki katılımcı süreçlere ait bir deneyim olarak değerlendireceğiz. Gezi’de yapılmak istenen, belki sadece protestoydu, ama katılım bakımından geleceğe yönelik projeler veya somut programları da değerlendirmeliyiz ve buradan doğru geliştirilecek düşünceler çok verimli olabilir.

Gezi ile katılım konusu arasındaki ilişki nedir?

Bu ilişkiyi iki bakımdan düşünebiliriz:

Birincisi, Gezi'nin varoluş nedeni zaten kentin yönetimine katılma isteğidir. Kent toplumu, kentin/ ya da bir parçasının ne olacağına dair zorba bir tahakkümü reddedip, bu konuda kendisinin de bir sözü olduğu, sözünün ve isteğinin/ ağırlığının dikkate alınması gerektiğini söylemektedir. Yani, katılım isteğini göstermektedir.

Aslında bundan da önce kent toplumunun bütününe etkileyebilecek, bütün toplumu ilgilendiren bir konuda zorbaca, tek yönlü ve kaynağını sadece otoriteden ve otoritenin hegemonyasından alınan bir kararı istemediğini göstermektedir. Yani, kentle ilgili kararların çoğul ve tartışmalı bir süreçle, demokratik ve katılımcı bir yaklaşımla oluşmasını istemektedir.

Katılımla ilişki bakımından ikinci konu, bu eleştiriyi ve sonuç olarak da direnişi gerçekleştiren gruplar, oluşumlar veya örgütler arasındaki ilişkilerin örüntüsünden kaynaklanan pratik yönüdür. Beraberlik örüntüsünün, eylemli ve planlı bir biçimde değil, kendiliğinden ve direniş eylemliliğinin içinden doğan de-facto hali ile ilgilidir.

Gezi'yi yaratanlar, her biri kendi eleştirel bakış açısından karşı çıkışını ve direnişini gerektiren nedenlerden ötürü orada bulunmaktadır. Hepsi aynı zorbalığa karşı dirense de farklı bakış açıları, nedenleri ve varmak istedikleri yer açısından farklılıkları olan gruplardır. Direnen farklı gruplar oradadır ama kendi aralarında bir “katılım” söz konusu mudur?

Bu soruya yanıt vermek, elbette olası değil. Bilinmeyen ve araştırılmamış/ yorumlanmamış, değerlendirilmemiş o kadar çok değişkenin söz konusu olduğu canlı ve büyük bir devinim içindeki eylemlilik hali için tam geçerli ve tek bir yanıtın olmayacağı açıktır. Ancak, dünyadaki bütün benzer protesto olaylarıyla birlikte, Gezi’de ortaya çıkmış olan durumun kaba dış görünümüne bakarak bazı saptamalar yapılabiliriz.

Müştereklere öncelik

Belki, şu tür önermeler formüle edilebilir:

Gezi protestoları oluşumunu içinde yer alan her bileşen, aralarındaki farkı görmeleri, bu farka rağmen aynı yerde bulunmaları nedeniyle farklara değil ortak olan yönlere/müştereklere öncelik vermeyi seçmiştir. Bunu katılımcı bir tutum olarak değerlendirebiliriz. Farklı olan parçalardan her biri, kendi kimliğini korumuş ama başka kimliklerin de oradaki varlığının anlamını görmüştür. Bu katılım tartışmalarında en sık karşılaşılan “çoğul beraberlik/ farklılıkların-farklarını koruyarak beraberliği” sorusuna pratik/ de-facto yanıtlardan biridir. Bu durumun sürdürülebilirliği, kuramsallaştırılabilme- ilerletilebilme olasılığı vb. türü pek çok yanıtlanmamış yönü olduğu söylenebilir. Ancak, aynı zamanda, katılım kavramı bakımından, eleştirel bir yaklaşımla yapılacak tartışmalara geniş bir zemin oluşturduğu da açıktır.

Kısaca Gezi, katılım kavramı açısından, birbirinden farklı özellikleri, teorileri/ yaklaşımları ve birbirinden farklı büyüklükleri olan, kendiliğinden ve örgütlü grupların beraberliğinin ve beraberce bir ortak bir eylemlilik gerçekleştirilmesinin olası olduğunu, başarılabilir bir toplumsal devrim biçimi olduğunu göstermiştir.

Çoğul beraberlikten mozaığe

Bu önermenin tamamlayıcısı olarak, bütün katılımcı süreçler için geçerli olmasa da Gezi’de ortaya çıkan protestonun ve anlamın (beraberliği ve katılımı sağlayan arzunun/ itici gücün heterojen/ çok parçalı yapısına rağmen) tutarlı bir bütün oluşturması da katılım açısından değerlendirilebilir. Heterojen ve çoğul bir beraberlik, her bir parçasının ayrı açıklamaları ve açıklama yöntemlerine rağmen çok büyük ve bütüncül bir mozaığı oluşturabilmişlerdir.

Gezideki örgütlenme biçimi, örgütlenmeyle ilgili kuramlara, standartlara uygun değildi. Bazı görüşlere göre Gezi’de hiçbir örgütlenme örüntüsü olmadığı da söylenebilir. Ancak kentsel toplumsal hareketlerdeki katılımın niteliği açısından bu bir araya gelişin, gevşek ve kalıpsız, özgür ve esnek, buna karşılık oldukça kırılğan ve uzun erimde sürdürülmesi güç/ olanaksız bir örgütlenme tarzı olduğu düşünülebilir. Ya da Gezi’nin katılımın yapısı, örgütlenme örüntüsü ve bu örgütlenme tarzının davranma biçimleri bakımından yine, geniş bir tartışma/ arayış zemini oluşturduğu söylenebilir.

Gezi, aşağıdan yukarıya doğru ve kendi gördüğü gereklilik üzerine, önceden tasarlanmamış biçimde oluştu. Ama uygarlık tarihi boyunca geliştirilmiş, demokrasi, özgürlük, eşitler arasında herhangi biri olarak kentli bir özne olma, doğaya saygı ve koruma, dayanışma, zorbalığa ve diktatoryal tutumlara direnme vb. gibi içsel/ içgüdüsel ve temel bilgilerin ışığında davranan kentlilerin ortaya koyduğu bir toplumsal gerçek oldu.

Gezi, kentin hiçbir kesimini dışlamayan ve açık uçlu, isteyen herkesin bir parçası olmasına olanak veren bir yapıda, kapalı ve bitmiş olmayan, oluşum halinde ve dinamizmini de bundan alan bir beraberliği oluşturarak bütüncül ve tutarlı, sürdürülebilir demokratik-katılımcı bir deneyim üretti.

Bu deneyimden öğrenebileceklerimiz/ katılım kavramı üzerine tartışabileceklerimiz üzerine düşünmeyi sürdüreceğiz.

Belki katılımı ilgili bu tartışmayı, geçen hafta başlattığımız İUP tartışmasıyla da ilişkilendirebiliriz?

Akın Ataüz